

Кшыштаф Каміль Бачыньскі/ Krzysztof Kamil Baczyński (1921 – 1944) – Кшыштаф Бачыньскі – адзін з самых легендарных творцаў у польскай літаратуры. Створаная паэтычная прэмія яго імя. Песні на яго вершы спяваюць многія барды, у тым ліку Эва Дэмарчк. Паэт з’яўляецца патронам шэрагу школаў, бібліятэк, скаўцкіх дружнаў і інш. Кшыштафу Бачыньскаму прысвечаная кніга апавяданняў Ежы Анджэўскага “Нос”. У 1984 годзе быў зняты фільм “Чацверты дзень”, прысвечаны апошнім чатыром дням яго жыцця.

Апавяданне без назвы (Opowiadanie bez tytułu)

Мы жывем. Можам жыць, бо не памятаем пра сусвет. Не памятаем пра вялікую таямніцу – што мы нічога не ведаем. Жывучы, мы не ўсведамляем бясконцасці, вечнасці прасторы і кабалістыкі часу. Ах! Тады мы можам спяваць, есці булкі з маслам, весці войны, і, задаволеныя сабой, надзімаць шчокі дзе-небудзь у зацішку.

Як толькі мы пачынаем усведамляць сваё поўнае няведанне сусвету, мы ўжо робім першы крок да найжахлівейшай смерці, смерці чалавека, схопенага раптоўна і кінутага ў незнаёмую пустату. О, які смешны блазан той, хто так захапіўся камедыяй зямнога жыцця, што перажывае за падзеі, хоча змяніць іх хаду, кожны, хто не разумее свайго поўнага бяссілля.

Тады ён ходзіць сабе з ганарлівым і напышлівым выглядам. Працуе сабе шаўцом, міністрам або лекарам. Жыве дзякуючы свайму недалёкаму розуму або забыццю пра жахлівы сусвет. Так, можна жыць спакойна сярод найжахлівейшых трагедый, калі ўмееш забываць. Так, можна жыць на зямлі, калі ўмееш забываць пра космас і жыць у межах традыцыйных паняццяў, скажам, так: знічка падае, і значыць, няхай мне як мага хутчэй дастанецца тая пасада ў канторы, ці вось так звыкла: які сёння рамантычны месяц, і як прыгожа ўзыходзіць сонца.

Таму і жывуць на свеце людзі. Усё мінае, а значыць, і найжахлівейшае агаломшанне думкай аб смерці.

Трэба ўмець забываць.

“Хадзем, Нолі, прабяжым каштанавымі прысадамі. Хадзем, Нолі, рваць дзядоўнік на снезе. Ах, Нолі, Нолі, ці бачыш ты, якія дзівосныя сёння хмары?”

А Нолі бегаў, зрываў дзядоўнік, глядзеў на хмары, трымаючы за руку сваю ясную, да глыбіні душы ясную жонку.

Што ж зробіш, каханне. Чалавек робіцца тады шчанюком, што бяжыць праз сонечнае снежнае поле.

Дні беглі па-за часам, бо перажываннем бракавала звычайнай размеранасці. Існавала толькі адно перажыванне, астатнія – аўтаматычны рух мімалётнай і непазбежнай безуважнасці. “Такой бывае ідылія, Бланка, – казаў Нолі. – Мы ж зноў робімся дзецьмі. Дзіўна, як чалавеку, прыціснутама наймаверным цяжарам жыцця, удаецца раптам адвесці душу гэтым дзясцінствам, ад якога ў памяці – толькі ўрыўкі”.

“Як шкада, што мы не гуляем у лялькі, Нолі. Бач, везлі б цяпер у вазку вялікую ляльку з парцялянавай галавой, а ў канцы скверу зрабілі б ёй аперацыю і вытрыбушылі ўсё пілавінне”.

“Вось бачыш, Бланка, ты гаворыш пра дзяцей, як дарослыя, – з такім маленькім, маленечкім каліўцам іроніі. Але ведаеш, шкада, што мы больш не гуляем у салдацікаў. У мяне колісь быў такі полк грэнадзёраў...”

З дзясцінства ж застаецца толькі радасць беганіны, крыку, захапленне ад дурацкага месяца (ах, як жа ён нагадвае манетку ў два злотых) і радасць ад пранізлівай белаты снегу.

“Ведаеш, Бланка, мы шчаслівыя ўжо два месяцы. Гэта вельмі дзіўна, бо згодна майму шанцаванню не павінна быць ніводнага спакойнага тыдня. А тут ідылія. Ой, Бланка, Бланка, ці не наспявае тут нейкая бура?..”

“Ах ты, ёлупень (мянушка, несумненна поўная пяшчоты і кахання). Ці не казала я табе заўжды, што цяпер, цяпер усё нарэшце зменіцца, і так будзе заўсёды...”

“Ну паглядзім, Бланка”.

“Паглядзіш, Нолі...”

.....

“Пішаш, Нолі?”

“Не, дарагая, не магу, сяджу так проста і гляджу на месяц”.

“Дзіўна, ты сядзіш так цэлымі гадзінамі”.

“Так, Бланка”.

“Ты сядзеў у такой самай позе, калі я выходзіла тры гадзіны таму”.

“Так, Бланка”.

“Дык ты не зварухнуўся з таго часу. Нолі, слухай, ты ж не зварухнуўся”.

“Што?”

“Ах, Нолі, ты робішся нязносна рассяным. Можна было б цэлую лекцыю табе прачытаць, а ты і не варухнуўся б”.

“Так, Бланка”.

“Ах, вось ты які, ну пачакай”.

“Гммм”.

.....

“Ведаеце, Марцін, Нолі, мусіць, захварэў. Гэты чалавек гадзінамі сядзіць, глядзячы ў акно, не размаўляе са мной, ён проста непрытомны, можа, вы як лекар...”

“Нічога, пройдзе, ён проста перапрацаваў. Калі хтосьці піша безупынку тры месяцы...”

.....

“Як ты, Нолі? Скажы, што з табой?”

“Бачыш, Бланка, усё тое самае. Навошта гэта ўсё? Што ж застанеца, калі адняць хаду падзей?”

Бачыш, неба такое глыбокае. Ці разумееш ты, што калі абмінуць зямлю, апынешся перад безданню. Часу не існуе. Я не разумею нічога, мы ўсе нічога не разумеем і патанаем у словах, у дзеяннях, у працы, пасля якой

нічога не застанеца, якая не вартая нават секунды. Часу не існуе, Бланка, часу не існуе. Усё гэта не мае канца, то й няма чаго перажываць, калі і так усё раптам скончыцца. Можна ісці далей, перайсці раптам у другую ці трэцюю паралель і ісці далей ці спыніцца на месцы. Нават самай простай касмічнай думкі нельга выказаць, бо словы – фікцыя, і да таго ж малапрыдатная фікцыя, калі казаць пра гэтую найсапраўднейшую і адзіную рэч”.

“Нолі, вось ізноў ты сябе гэтым мучаеш. Нолі, але ж я табе ўжо не магу памагчы. Кінь гэта і забудзь, забудзь, ідзі як заўжды разам з намі. Нолі, ты мусіш!”

“Так, Бланка”.

“Ах, Нолі, паслухай мяне хоць хвіліну”.

“Так, Бланка”.

І Нолі сядзеў гадзінамі ля высокага адчыненага акна, а вакол снег рабіўся паціху салатавым ад расплаўленага цела месяца.

І тады Нолі стаў на падваконне і паглядзеў на вірлівую замець туманнасцяў.

Раптам неба пачало імкліва набліжацца. Яно шумела, пульсавала і згущалася таямніцай. Было ўжо блізка, ужо зусім блізка.

“Нолі, Богам прашу, Нолі!”

Бланка схапіла яго за пінжак, і нага, занесеная ў пустату, затрымалася. У запаволеным тэмпе Нолі з узнятай нагой застыў у нерухомасці, а потым паваліўся назад.

“Што такое, Бланка? – глядзеў ён здзіўлена. – Што?”

А калі наступала ранняя снежаньская ноч, Нолі адчыняў акно і павольна, урачыста станавіўся на край падваконня.

“Нолі, напрамілы Бог!” – Бланка сачыла за ім цяпер праз прычыненыя дзверы. Увесь час.

З кожным разам было ўсё страшней. Было ніякавата. Нолі памёр ужо так даўно, засталася толькі яго абалонка, яго гіпсавая копія, поўная

незнаёмага супраціву, якая сплывала ў малочныя сюзор'і праз акно. Безупынна, нястомна, з вернай сабе лагоднай упартасцю.

У дарозе Нолі глядзеў на доктара Марціна і Бланку, заплаканую, дрыготкую. Белы высокі мур шпіталя. Закратаванае акно на першым паверсе, перад акном вялікія, на ўсё неба, каштаны.

“Да пабачэння, Нолі”.

“Да пабачэння, Бланка”.

.....

“Гэта было ўжо так даўно, Бланка, не згадвай. Нашто? Трэба ўмець забываць. Хіба табе дрэнна са мной? Жывем сабе цудоўна і спакойна, а ён... ён, калі б нават не звар’яцеў, то замучыў бы цябе сваёй хваравітай фантазіяй”.

“І што ён там робіць, Марцін?”

“Супакойся ж нарэшце”.

“Добра, Марцін”.

пераклад з польскай – Наста Гвоздзева

© Наста Гвоздзева, пераклад, 2010